

УКРАЇНЦІ 125 РОКІВ У КАНАДІ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2016. – Т. 33-34. – С. 13-25

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2016. – Volume. 33-34. – pp. 13-25

УДК: 323.1(=161.2)(71)

© Віталій Макар¹

Українці в Канаді: до 125-річчя поселення

За записами канадської митної служби, що збереглися в архівах, 9 вересня 1891 р. до Канади прибули перші, достовірно відомі українці з Галичини Іван Пилипів і Василь Єлиняк. Вслід за ними до Нового краю, як називали Канаду ті, хто туди потрапив, зі Старого краю, тобто з українських земель в Європі, потяглися сотні, тисячі і сотні тисяч інших українців. Автор відтворює т. зв. хвилі імміграції українців до Канади. Їх загалом було чотири – до Першої світової війни, у міжвоєнне двадцятиліття, по Другій світовій війні і після розпаду СРСР. Канадські ж дослідники висувають думку ще про одну хвилю – з початком 80-х рр. минулого століття з Польщі.

За даними канадського перепису населення 2011 р. і підрахунками останніх років серед громадян Канади налічується понад 1 млн. 300 тис. осіб, які вважають, що вони українського походження. Автор докладно охарактеризував релігійне, культурно-національне та громадсько-політичне життя українців Канади впродовж усього періоду їх перебування там. У статті показано значну роль українців у державно-політичному житті Канади, їх участь в усіх структурах місцевої, провінційної та федеральної влади. Особливо у статті наголошено на послідовній боротьбі українських громадських організацій Канади за визволення від чужоземного гніту. А після здобуття Україною незалежності – на підтримку розбудови державності та її захисту від агресії з боку Росії.

Ключові слова

Україна, українці, Канада, канадські українці, українська державність.

125 years since the beginning of Ukrainian Immigration to Canada

According to the Canadian Customs records that preserved in the archives on September 9, 1891 well-known Ukrainian Galician Ivan Pylypiv and Wasyl Yelynyak came to Canada. Following them hundreds of thousands of Ukrainians immigrated to the new land, as Canada was called by those who got there. The author investigates the immigration waves of the Ukrainians to Canada: before World War I; between Wars; after World War II; and after collapsing of the Soviet Union. Also, the Canadian researches talking about one more wave of the Ukrainian immigration to Canada – from the beginning of 80th last century from Poland.

According 2011 Canadian census of population and the counts of the last years there are more than one million and three hundred of thousands persons that recognized themselves of Ukrainian descend. The author characterizes the religious, cultural, national and political life of Ukrainians in Canada. The main role in this paper is dedicated to Ukrainians role for Canadian political life, their involvement into local, provincial and federal governmental structure.

Keywords

Post-communist countries of CEE, theoretical and methodological approaches, political transformation.

Формування української громади. Виповнилося 125 років з часу, коли до Канади прибули перші українці з Галичини і Буковини, які перебували тоді у складі Австро-Угорщини. Кінець XIX – початок XX ст. збігся з масовою імміграцією до цієї країни людей практично з усієї Європи в пошуках кращої долі. Нас передусім цікавить переселення туди українців.

¹ Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: v.makar@chnu.edu.ua

Мені нещодавно довелося написати про Ювілей канадських українців матеріал, опублікований на сторінках щомісячника МЗС України *Зовнішні справи* нинішнього року².

Отже, якщо дуже докладно, то 9 вересня нинішнього року виповнилося 125 років від часу прибуття до Канади перших достовірно відомих українців. Ними були *Іван Пилипів* і *Василь Єлиняк* з Калушини, що в Галичині, котрі дісталися з Європи кораблем *Орегон* до порту Квебек, про що свідчить запис канадської митної служби. Інша справа, що українці могли потрапити до Канади раніше, про що автор цих рядків згадував п'ять років тому, пишучи до *Зовнішніх справ* про 120-літній ювілей канадських українців.

За даними перепису населення 2011 р. серед громадян Країни кленового листка налічувалося понад 1 млн. 250 тис. осіб українського походження – моноетнічного чи поліетнічного. За даними ж Конгресу українців Канади (КУК), якими все частіше користуються керівники держави, кількість громадян з українським походженням напередодні ювілею 125-ліття поселення там українців переважала за 1 млн. 300 тис. осіб³.

Конгрес українців Канади вже протягом тривалого часу веде підготовку до Ювілею. 29 січня нинішнього року в Оттаві офіційно оголошено про початок святкування, оскільки українці давно стали невід'ємною частиною життя канадського суспільства⁴. Власне цій видатній даті у житті українців Кленового листка був присвячений XXV з'їзд Конгресу українців Канади, що пройшов 30 вересня – 2 жовтня, тобто зовсім недавно у столиці провінції Саскачеван, місті Реджайна. Про вагомість української громади у житті суспільства Канади говорить той факт, що офіційну Оттаву на Конгресі представляли Міністр закордонних справ *Стефан Діон*, Міністр міжнародної торгівлі *Христя Фріланд*, Міністр громадської безпеки *Ральф Гудейл*, Міністр праці *МеріЕнн Мигичук*, депутати федерального парламенту – Палати громад і Сенату⁵.

Не менш представницька делегація представила й Україну. На Конгрес прибули: *Степан Кубів* – Перший віце-прем'єр і Міністр економічного розвитку і торгівлі; *В'ячеслав Кириленко* – Віце-прем'єр з гуманітарних питань; *Вадим Пристайко* – Перший заступник міністра закордонних справ. Само собою, до делегації увійшов Надзвичайний і Повноважний посол України у Канаді – *Андрій Шевченко*⁶.

Цілком зрозуміло, що представники української влади мали чудову нагоду обговорити з канадськими партнерами палючі проблеми сьогодення.

Між іншим, під час роботи Конгресу наведено дані щодо кількісного стану і мережі структур КУК у державі. Зокрема, він має свої відділення у шести з десяти провінцій, тобто – в усіх, крім острівних, що на сході держави. У свою чергу, провінційні відділення мають у своєму складі відділи у провінціях з більшим скупченням українців. Таких діє 34 в різних містах Канади. Оскільки КУК є об'єднуючим центром українського середовища, то слід нагадати, що до нього нині належить 33 українських організацій⁷.

Від зазначеної вище дати ведеться відлік українського поселення у Країні кленового листка, започаткованого згаданими галичанами. За ними слідом у пошуках щастя туди подалися тисячі інших галичан і буковинців, а відтак і мешканців з інших регіонів України. Забігаючи наперед зазначимо, що імміграція українців до Канади продовжується й тепер. Там зараз говорять вже про п'яту хвилю їх прибуття туди.

Добре відомо, що перша з тих хвиль прибуття до розрекламованої країни, де ріками мали текти замість води молоко, мед... була викликана важким становищем українського галицького і буковинського селянства. Насправді на тих, хто туди потрапив, очікувала важка, виснажлива праця по освоєнню земель, які до них ніхто і ніколи не обробляв. Щоправда, за символічну плату у 10 доларів поселенці отримували 160 акрів землі (трохи менше 65 га). Той, хто отримав ділянку, зобов'язувався у визначені строки її загосподарювати. У наш час, коли потрапляєш до Канади і їдеш добрими дорогами серед безкраїх, належним чином оброблених полів, мимо-

² Віталій Макар, *Українці Канади – неперервний зв'язок з Україною*, Зовнішні справи, 2016, №. 9, ч.І, с. 6-11; Там само, №.10, ч.ІІ, с. 40-44.

³ Зовнішні справи, 2016, №. 9, с. 6.

⁴ Там само.

⁵ www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_vd=249369467razom.media/xxv-tryrichnyi-z-jzd-konhresu-ukrajintsiv-kanady/

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

волі замислюєшся над тим, як же ж почувалися українські піонери століття з чвертю тому, коли там не було ніяких доріг, лише стежки, якими, крім місцевого, дуже кількісно нечисельного населення, користувалися хіба що звірі, у тому й хижі⁸.

Внаслідок подібних роздумів неважко дійти висновку, що певною мірою соціально-економічний розвиток Канади, особливо її степових провінцій, здійснювався значним чином за рахунок важкої, але доцільної праці українських переселенців.

За даними канадської статистики, до Першої світової війни до Канади прибуло близько 172 тис. українців. Це були здебільшого вихідці із земель, які знаходилися на той час у складі Австро-Угорщини. Важкі умови життя у *Новому краї* українські поселенці подолали завдяки великій витривалості та наполегливості. Площі українських поселень в Канаді іноді становили десятки, а то й сотні квадратних кілометрів. Найбільші з них – на теренах прерій. Переселенці надавали своїм новим поселенням милі їх серцю назви: Вітків, Горлиці, Збараж, Золочів, Коломия, Новий Київ, Січ, Снятин, Сокаль, Стрий та ін⁹.

Імміграція відновилася після Першої світової війни. Вона охопила українські землі, які потрапили до складу відновленої Польської держави, Румунії, Чехо-Словаччини. За час між двома світовими війнами до Канади прибуло близько 70 тис. українців. За приблизними підрахунками, до того часу їх тут поселилося 237 тис. осіб, переважно вихідців із Галичини, Буковини, Закарпаття, Лемківщини і Волині. З'явилися нові поселення у провінціях Онтаріо, Квебек, Британська Колумбія.

По Другій світовій війні до Канади виїхало близько 35–40 тис. осіб українського походження. Особливістю цієї хвилі еміграції було те, що серед прибульців налічувався значний прошарок інтелігенції, творчий потенціал якої вимагав певного втілення. Культурна діяльність української етнічної групи в Канаді збагатилася, як згодом стало зрозумілим, усю українську культуру. Новоприбульці осіли переважно в містах, зокрема у провінції Онтаріо. Оця третя хвиля, або т. зв. *недобровільна імміграція* пов'язана із проблемою переміщених осіб та біженців. Вона суттєво відрізнялася від попередніх міграційних процесів. Що ж до канадського уряду, то він керувався не стільки почуттям гуманітарної допомоги, як доцільністю імміграції з точки зору розвитку своєї країни. За переписом 1951 р. в Канаді мешкало 395 тис. осіб українського походження. Вони становили найчисленнішу слов'янську групу – майже три відсотки населення держави, займаючи четверте місце у його національному складі, а у степових провінціях – третє¹⁰.

В українському середовищі Країни кленового листка вже протягом певного часу вважають, що четвертою хвилею української імміграції туди слід вважати тих українців, які покинули Польську Народну Республіку на рубежі 70–80-х рр. минулого століття. Цю думку, між іншим, підтвердив нинішній президент Конгресу українців Канади *Павло Грод* у розмові з нами під час відвідання Чернівців улітку нинішнього року¹¹.

Остання хвиля української імміграції до Канади пов'язана із розпадом СРСР. Після здобуття Україною незалежності 1991 р. показник українського переселення тут залишається доволі високим. Так, протягом 1991–2009 рр. дозвіл на постійне проживання у Канаді отримали понад 43 тис. осіб з України. Згідно з переписом населення 2006 р. у Канаді налічувалось 1,2 млн. громадян українського походження, з яких 908 тис. осіб поліетнічного походження. Найбільшими скупченнями українців станом на 2006 р. були провінції: Онтаріо – 336,4 тис. осіб, у тому місто Торонто – 122,5 тис.; Альберта – 332,2 тис., в Едмонтоні – 144,6 тис.; Британська Колумбія – 197,3 тис., у Ванкувері – 81,7 тис.; Манітоба – 167,2 тис., Вінніпег – 110,3 тис.; Саскачеван – 129,3 тис. осіб¹².

Релігія у житті канадських українців. Одним з найголовніших чинників збереження національної ідентичності українців Канади стала їх приналежність до Католицької та Православної церков. Перші українські переселенці в Канаді були переважно греко-католиками. Ще 1901 р. митрополит *Андрей Шептицький* скерував туди духівників для опіки українців з Гали-

⁸ Архів родини Макарів.

⁹ Макар В. *Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади*. Чернівці, Прут 2006, с. 80.

¹⁰ Там само, с. 96.

¹¹ Архів родини Макарів.

¹² <http://www.statcan.gc.ca/tables-tableaux/sum-som/101/cst01/demo26g-eng.htm>

чини. 1910 р. сам митрополит Шептицький відвідав Канаду, призначивши у наступному році першим єпископом з осідком у Вінніпезі *Нестора Будку*. На час прибуття Будки до Канади, там було 20 священників, 80 тис. вірних, діяли близько 80 церков і каплиць, 3 школи, мала семінарія в Сіфтоні (провінція Манітоба), виходив тижневик *Канадійський українець* (згодом – *Канадійський русин*). З ініціативи Будки засновано бурси ім. митрополита Андрея Шептицького у Вінніпезі та ім. Тараса Шевченка в Едмонтоні, а також Дівочу академію Пресвятого Серця Христового в Йорктоні. 1914 р. в Йорктоні відбувся перший Собор українських католицьких священників, на якому укладено окремі правила Русько-Католицької Церкви. Наступником Будки 1927 р. став *Василь Ладики*. 1948 р. на базі однієї єпархії створили екзархати: Східний з осідком у Торонто; Західний з осідком в Едмонтоні; Середній з осідком у Вінніпезі; 1951 р. виділено ще Саскачеванський. Після смерті архієпископа Ладики 1956 р. Ватикан установив українсько-католицьку митрополію в Канаді з осідком у Вінніпезі, а існуючим екзархатам надав статус єпархій, першим митрополитом призначено *Максима Германюка*. Значну роль у релігійному житті також відіграють чернечі чини та згромадження, зокрема Василіан, Редемптористів¹³.

Православні українці, які були переважно вихідцями з Буковини, перебували в гіршому становищі, ніж католики, тому що не мали духівників. 1918 р. виникло *Українське Греко-Православне Братство*, яке заклало *Українську Греко-Православну Церкву*. Провідну роль в її організації відіграли брати *Мирослав та Юліан Стечишини*, *Василь Свистун*, *Василь Кудрик*, *Семен Савчук* та ін. Очолив церкву митрополит *Германос*, згодом – єпископ *Іоанн* (Теодорович), а по Другій світовій війні – архієпископ *Мстислав* (Скрипник). На дев'ятому Соборі, що відбувся 1950 р. у Саскатуні, проголошено Українську Православну Церкву в Канаді митрополією, митрополитом обрано *Іларіона*, відомого українського державного діяча, духівника та науковця *Івана Огієнка*. Ухвалою Собору створено три єпархії: Східну з осідком у Торонто; для Манітоби й Саскачевану з осідком у Вінніпезі; Західну для Альберти й Британської Колумбії з осідком в Едмонтоні. Діють Інститути ім. Петра Могили в Саскатуні (від 1916 р.), ім. М. Грушевського (згодом св. Івана) в Едмонтоні (від 1918 р.), св. Володимира (від 1949 р.) і Братство св. Володимира (від 1950 р.) в Торонто, Колегія св. Андрея з Богословською школою у Вінніпезі (від 1946 р.). Відкрито низку шкіл під опікою Ради української школи при консульторії. З церквою співпрацює *Союз українців-самостійників*, заснований 1927 р. та його орган *Український голос* у Вінніпезі¹⁴.

Незначна кількість православних українців належала до інших православних церков, зокрема до Української Православної Церкви в Америці під проводом митрополита *Богдана* (Шпильки) та Російської Православної Церкви під проводом митрополита *Леонтія* (Туркевича), яку в Канаді очолив архієпископ *Никон*¹⁵.

У наш час більша частина українців Канади належить до Української католицької церкви, менша – до Української православної церкви. Але деяка частина асоціює себе з іншими релігійними групами. Таких небагато, але вони є. Загалом же потрібно сказати, що приналежність до релігійних громад стала одним з найголовніших чинників організації національного життя українців Канади. До певної міри, він і зараз зберігає своє значення.

Українська культурно-національна самобутність. Окрім церковних громад, у Канаді з'являлися читальні, народні доми, яких станом на 1925 р. налічувалось разом 250. Поширювалася діяльність мистецько-театральних аматорських гуртків. 1932 р. засновано *Братство українців-католиків Канади*, 1933 р. – *Лігу українських католицьких жінок*. На початку 1930-х рр. на базі *Української стрілецької громади*, заснованої 1928 р., організовано *Українське національне об'єднання*. 1924 р. створено організацію *Гетьманська Січ*, згодом перейменовану на *Союз гетьманців-державників*. Після Другої світової війни з'явилася низка нових політичних, молодіжних, ветеранських, наукових організацій. Зокрема 1949 р. засновано *Лігу визволення України* (нині – *Ліга українців Канади*). Поряд з існуючими молодіжними організаціями (*Союз української молоді Канади*, *Українське католицьке юнацтво*, *Молоді українські націоналісти*) тоді виникли: організація української молоді *Пласт*, *Спілка української молоді*, *Об'єднання де-*

¹³ *Енциклопедія сучасної України*, т.12, Київ, 2012, с. 159.

¹⁴ Войценко О. *Літопис українського життя в Канаді*. Т. 1. Вінніпег, Тризуб, 1961, с. 159, 166, 178, 262-364.

¹⁵ Там само, с. 159.

мократичної української молоді. Крім діючих раніше Української стрілецької громади і Союзу бувших українських вояків, після війни з'явилися Союз українських канадських ветеранів, члени якого згуртовані в українських відділах Королівського канадського легіону, Братство українських січових стрільців, Братство карпатських січовиків, Братство колишніх вояків 1-ї Української дивізії Української національної армії, Об'єднання колишніх вояків УПА. У 1950-х рр. засноване Українське технічне товариство¹⁶.

Під час Першої світової війни близько 10 тис. українців у складі канадської армії воювали на боці Антанти. 1918 р. у Вінніпезі виник Українсько-Канадський горожанський комітет для допомоги в боротьбі за незалежність України. Його представники Осип Метас та Іван Петрушевич брали участь у Паризькій мирній конференції 1919–20 рр. У 1919–22 рр. Український червоний хрест Канади за участі представника уряду ЗУНР Івана Боберського зібрав понад 50 тис. дол. на допомогу потерпілим селянам, вдовам і сиротам Галичини, Буковини і Південної України, а також українцям-інвалідам, ветеранам і студентам в Чехо-Словаччині та Австрії. За ініціативою представника уряду ЗУНР Осипа Назарука у Канаді пройшла кампанія Позичка національної оборони, яка протягом 1922–23 рр. збрала 34 тис. дол., переважно серед українських фермерів Саскачевану і Манітоби, на підтримку уряду і місій ЗУНР в екзилі. Окрім матеріальної допомоги, канадські українці звернулися до канадського уряду та інших країн з вимогою захисту проти насильства польського уряду під час т. зв. Пацифікації, нищення українських церков на Холмщині тощо¹⁷.

Під час Другої світової війни в канадських ЗС служило понад 30 тис. українців, зокрема понад 500 офіцерів. 1945 р. виник Фонд допомоги українців Канади, який протягом 1945–58 рр. зібрав і видав на допомогу українцям в Європі понад 500 тис. дол.¹⁸.

Ще 1896 р. у Манітобі, а згодом в Альберті і Саскачевані розпочалося двомовне навчання англійською та українською мовами в канадських школах, в яких налічувалося щонайменше 10 учнів, які мали бажання вивчати українську мову. 1905 р. у провінції Манітоба відкрито учительську семінарію. Через два роки засновано Українську учительську організацію. А ще через два – українські учительські семінарії у Саскачевані та Альберті. Оскільки державна політика спрямовувалася на швидку асиміляцію поселенців, то невдовзі припинено вивчення української мови у згаданих провінціях. Натомість почали з'являтися приватні українські школи, бурси та бурси-інтернати. Серед них найпоширеніші – Рідна школа, приватні курси української мови, релігії та українознавчих предметів. Станом на 1958 р. існувало 600 шкіл, де навчалися майже 18 тис. учнів і працювало близько 650 учителів. Першу українську бурсу організовано 1912 р. в Едмонтоні, а згодом ім. А. Коцка та ім. митрополита Андрея Шептицького у Вінніпезі¹⁹.

Важливим осередком культурно-освітньої діяльності став Український народний дім у Вінніпезі, заснований у 1913 р. Українці відкривали в Канаді власні видавництва, які можна поділити на 3 групи: загальноінформаційні, релігійні, фахово-професійні. Головними видавничими осередками стали: Вінніпег, Торонто, Едмонтон, Йорктон. Станом на 1958 р. виходило 38 періодичних видань – це тижневики, щомісячники, кварталники тощо. Серед тих видань такі відомі, як: – *Новий шлях*, *Канадійський фермер*, *Український голос*, *Українські вісті*, *Гомін України*, *Голос Спасителя*, *Світло*, *Жіночий світ*, *Молода Україна*, *Українське життя*, *Українське слово*. Після Другої світової війни українська книжкова продукція зросла якісно і кількісно. Найвідоміші видавництва у Торонто – *Гомін України*, *Добра книжка*, *Євшан-зілля*, *Нові дні*; у Вінніпезі – *Новий шлях*, *Тризуб*; в Едмонтоні – *Українські вісті*²⁰.

Організації канадських українців відігравали і продовжують відігравати визначальну роль в їх інтеграційних процесах у канадське суспільство. Перша організація релігійного типу виникла 1897 р. у поселенні Една-Стар, що у провінції Альберта під назвою *Руське братство св. Миколая*. Зазвичай, перші церкви, братства та читальні *Просвіти* з'являлися в місцях компактного проживання українців. Переважна більшість українських організацій, окрім прокомуністичного *Товариства об'єднаних українських канадців*, входить до складу *Конгресу українців Канади*.

¹⁶ Зовнішні справи, 2016, №. 9, с. 8-9.

¹⁷ Войценко О. *Літопис українського життя в Канаді*. Т.1. Вінніпег, Тризуб, 1961, с. 159, 166, 178, 262-364.

¹⁸ Енциклопедія сучасної України, т. 12, Київ, 2012, С. 160.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само.

Зрештою, останнє практично припинило свою діяльність. Саме КУК виступає від імені українців країни, представляючи їхні інтереси у державних установах і ЗМІ. Численними інтервенціями перед урядами Канади й інших країн КУК спричинився до визнання правового становища українських емігрантів, які опинилися після Другої світової війни у Західній Європі, що унеможливило їхнє примусове повернення до СРСР²¹.

З 1971 р. у Канаді запроваджена політика *багатокультурності*, у чому важливу роль відіграли представники української спільноти. Основні напрями цієї політики визначаються *Актом про багатокультурність*, прийнятим 1985 р., відповідно до якого члени канадського суспільства мають право зберігати і поширювати свої культурні надбання. Що стосується українців, то щонайменше два десятки культурно-освітніх об'єктів по різних провінціях Канади говорять самі за себе. Серед них, зокрема в Альберті успішно діють *Село спадщини української культури*, *Українсько-канадський архів-музей Альберти*, *Канадський інститут українських студій* Альбертського університету з відділенням у Торонто. У місті Саскатун – *Український музей Канади* з відділенням у Торонто, *Прерійний центр дослідження української спадщини* Саскачеванського університету, там же *Інститут Петра Могили*. У Вінніпезі при Манітобському університеті діє *Центр українсько-канадських студій*, там же – *Колегія св. Андрія*. Чи не половина усіх подібних закладів містяться у Торонто або загалом на теренах провінції Онтаріо – це зокрема *Українсько-канадський дослідно-документаційний центр*, *Український дослідницький інститут*, *Музей Тараса Шевченка*, *Музей пам'яті Голодомору* тощо²².

За даними посольства України в Канаді орієнтовно є до тисячі об'єктів, пов'язаних з історією українців цієї держави. Серед них – 6 українських церков і 12 будівель та історичних місць, що внесені до переліку канадських пам'яток національного, провінційного чи місцевого значення. У Канаді встановлені пам'ятники видатним українцям. Серед них – *Тарасу Шевченку* у Вінніпезі, *Лесі Українці* у Саскатуні і Торонто, *Іванові Франку* у Вінніпезі, Торонто і Ляшені (провінція Квебек), *Володимиру Великому* у Торонто і Саскатуні, *Василю Стефанику* (провінція Альберта). На території Канади також встановлено п'ять монументів, що вшановують пам'ять жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні – Вінніпег, Едмонтон, Гакстон, Калгарі та Вінзор. Щороку у різних містах Канади відбуваються до десятка українських фестивалів, найстаршим серед яких є *Канадський національний український фестиваль* у Торонто, що є найбільшим українським фестивалем Північної Америки²³.

Українці у державно-політичному житті країни. Ще на початку ХХ ст. українці почали займати позиції спочатку у місцевих органах влади, а потім і федеральних. Так, 1912 р. священник *Теодор Стефанік* став українським радником Вінніпега. Першими українськими депутатами, обраними до провінційних парламентів Канади, були *Андрій Шандро* в Альберті (1913 р.), *Тарас Ферлей* (1915 р.), *Дмитро Якиміщак* та *Микола Григорчук* (1920 р.) в Манітобі. На початку 1920-х рр. українські поселенці займали провідні позиції у низці муніципалітетів. У деяких місцевостях вони були радниками або керівниками органів влади, зокрема в Манітобі – у місцевостях Етельберт, Дофин, Броукен-Гед, Гімлі; у Саскачевані – Ростерн та Йорктон; в Альберті – Вегревіль, Мирнам. Першим українським головою муніципалітету обрано 1908 р. *Івана Стороцука* (поселення Стюартбурн у Манітобі)²⁴.

Важливою віхою на шляху інтеграції українців у канадське суспільство стало обрання 1926 р. *Михайла Лучковича* до федерального парламенту. За різними даними, протягом наступних трьох десятиріч до федерального парламенту обрано понад 30 українців. Сенаторами українського походження стали: 1955 р. – *Василь Вал*, 1959 р. – *Іван Гнатишин*, 1963 р. – *Павло Юзик*, 1976 р. – *Іван Івасів*. Тепер українці представлені в органах влади усіх рівнів – федеральному, провінційному та муніципальному. Першим українським мером канадського міста став *Василь Гавреляк* в Едмонтоні, перебуваючи на цій посаді у 1951–59, 1963–65, 1974–75 рр. *Степан Дзюба* був очільником Вінніпега у 1957–77 рр., а *Іван Яремко* – працював міністром в уряді Онтаріо у 1958–74рр., *Лаврентій Дікур* – мером Едмонта у 1983–88 рр. і головою Лібе-

²¹ Зовнішні справи, 2016, № 9, с. 6-11; № 10, с. 40-44.

²² Архів родини Макарів.

²³ <http://canada.mfa.gov.ua/ukraine-%D1%81%DO%BO/culture>

²⁴ Макар В. *Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади*. Чернівці, 2006, с. 162-165; Михайло Марунчак, *Історія українців в Канаді*, т. 1, Winnipeg, 1968, с. 237-244.

ральної партії Альберти у 1988–94рр., *Рой Романів* – прем'єр-міністром Саскачевану протягом 1991–2001рр., *Едвард Стельмах* – Альберти у 2006–11рр. Нині українську громаду в Сенаті Канади від провінції Саскачеван представляють *Рейнел Андрейчук* і *Девід Ткачук*. Найвищу в країні посаду генерал-губернатора протягом 1990–95рр. обіймав *Рамон Гнатюшин*²⁵.

Незалежність України – понад усе. Оскільки вже третій рік триває неоголошена війна Росії проти України, то, цілком природно, доцільно нагадати ставлення українців Країни кленового листка до проблеми української державності, ширше – загалом до долі українського народу на своїх власних етнічних землях.

Українці, котрі потрапили до Канади перед Першою світовою війною, за невеликими виключеннями, в силу свого становища, не дуже могли вникнути у справу відтворення, а точніше створення Української держави. Інша справа – міжвоєнне двадцятиліття. Сюди прибула вже певна кількість політично і національно свідомих українців, у тому й тих, які дивом вирвалися з *першої в світі держави трудящих*, хоч їх були одиниці.

Але попри те, що перші українські переселенці їхали до Канади з метою підняти власний добробут, вони подбали не просто про збереження національної ідентичності, а відразу ж намагались якимось чином допомогти своїм знедоленим братам і сестрам у рідному краї, що набрало особливої актуальності саме у час між двома війнами, на що склалося ряд причин. Передусім – це падіння царизму в Росії, а за ним прихід до влади більшовиків з їх *диктатурою пролетаріату*, що принесло нечувані біди не лише підкореним нею народам, але й навіть росіянам.

Конкретно щодо українців, то загальновідомо, що царська влада не визнавала за ними права окремого народу, вважаючи їх якимось відгалуженням *великого російського народу*, під також загальновідомим прізвиськом *малоросів*. Відповідно, таке положення відносилось й до зовнішньої політики.

З приходом до влади в Росії більшовиків ситуація змінилася. Але у який бік? Формально російські більшовики на чолі з Леніним визнали, що український народ таки існує. Але тут немає потреби повторювати, що за тим чинилося насправді. У зовнішньополітичній діяльності влада створеного на руїнах Російської імперії СРСР втілювала по суті справи ту саму політику, лише у значно брутальніших формах. Що ж до українців Канади, то саме у міжвоєнні часи започатковано отой їх поділ на *прогресивних* і *націоналістів*, що не лише заважало формуванню і єдності дій української громади Канади, але її ставленню до долі українців у Європі. Більше того, хоч і незначна частина українців Канади вітала жовтневу революцію в Росії, входження України до складу СРСР і т. зв. соціалістичні перетворення. Зміцніла радянська влада всіляко підтримувала ідеологічно і матеріально цю частину української громади, не лише у Канаді, в подальшому змушуючи її виконувати свої замовлення. Забігаючи вперед потрібно зазначити, що всі заходи з боку радянських властей зазнали невдачі, хоч тривалий час вносили ускладнення у справу встановлення української державності на теренах України.

У ті ж часи радянська пропаганда дуже охоче підтримувала в українському діаспорному середовищі антипольські настрої – зовсім не безпідставно, з огляду на поведінку влади Другої Речі Посполитої щодо своїх підданих – українців, які за її ж даними склали 5–5,5 млн. громадян країни. З іншого боку, польська влада, у свою чергу, охоче підтримувала антирадянські протести українців тієї ж Канади з приводу більшовицького насилля над Україною.

Зі свого боку, українці Канади найчастіше засуджували антиукраїнські дії і з боку СРСР і з боку міжвоєнної Польщі. Одним з перших зафіксованих актів підтримки незалежності і соборності Української держави з боку української громади Канади стало вітання учасниками народного з'їзду в Саскатуні *Української Центральної Ради* у Києві, з висловленням їй „признання за неустрашиму боротьбу для виборення самостійності для українського народу”. При цьому з'їзд вважав, що новостворена *Українська Народна Республіка* повинна вживати усіх заходів, щоб приєднати до себе українців Галичини, Буковини й Закарпаття²⁶.

Більше того, у тому ж Саскатуні 7 лютого 1932 р. пройшло масове віче українців на знак протесту „проти культурно-релігійного й господарського гніту українського населення на всіх українських окупованих землях та проти тортур над українськими політичними в'язнями по

²⁵ Макар В. *Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади*. Чернівці, 2006, с. 169-181.

²⁶ Зовнішні справи, 2016, №. 9, с. 11.

польських та московсько-більшовицьких тюрмах, їхніх розстрілів, поневолення їх до невілльничих робіт на Сибірі більшовицьким урядом”²⁷.

Годі у короткому матеріалі для часопису дати широке трактування позицій канадських українців стосовно України та українців у себе на батьківщині. Тому дозволимо собі зупинити увагу на вибраних подіях, загалом відомих в українському суспільстві, але маловідомій у нас реакції власне у Країні кленового листка на них. Зокрема, такими подіями у міжвоєнному періоді були, наприклад, пацифікація українських сіл Галичини польською владою у 1930 р., Голодомор 1932-1933 рр. у підрадянській Україні, руїна Православної церкви на Холмщині у 1938 р. тощо²⁸.

Якщо говорити про першу з зазначених подій, то варто згадати про безліч протестаційних акцій по всій Канаді. Але чи не найважливішим виступом на користь переслідуваних українських галичан слід розглядати діяльність у цьому плані депутата канадського Парламенту *Михайла Лучковича*. У своїй парламентській промові 8 травня 1931 р. депутат різко засудив т. зв. пацифікацію як нелюдську розправу над українцями і вимагав її осуду на форумі Ліги Націй та перед світовою громадськістю²⁹.

Попередньо, 24 квітня *Лучкович* звернувся до прем'єр-міністра *Беннета*, в якому детально описав насилля над західними українцями після Першої світової війни. Він зокрема зазначив, що майже з 3000 українських шкіл, які діяли за австрійських часів, лише 400 продовжували працювати, а з 17 вищих шкіл залишилося лише 3 і то як двомовні. На дев'яти сторінках листа його автор відтворив страхітливую картину насилля над східними галичанами. В іншому місці листа *Лучкович* навів факти із заяви 16 депутатів-українців польського Сейму, датованого 31 грудня 1930 р. про те, що польська „кіннота, поліція і жандармерія вчинили езекуцію... в 304 селах”, зруйнувавши при цьому 105 українських кооперативів, 59 хат-четалень і 42 приватних будинки та наклавши грошову кару на 31 село. При цьому зазнали катувань 1221 особа, включаючи 82 кооператорів, 5 керівників кооперативів. Серед побитих були 8 сільських голів, 1 вчитель, 1 лікар, 1 депутат парламенту, 5 священників та 17 жінок і неповнолітніх дівчат³⁰.

Протягом травня того року *Михайло Лучкович* отримав сотні листів від канадських українських і неукраїнських організацій Канади і з-за кордону, а також від окремих осіб. Зокрема, товариство *Просвіта* з Гамільтона, що у провінції Онтаріо, 16 травня висловило палку підтримку його виступу в парламенті. Ось що писали українські гамільтонці у своєму листі: „Мимо доказів прем'єра Беннета, що то є домашні справи Польщі, в які Канада не має права ані потреби вмішуватися, Канада як одна з Британських доміній є до певної міри відповідальна за віддання українських земель Польщі через підпис Британії (йшлося про рішення Ради Антанти про передачу відновленій Польській державі західноукраїнських земель. – В.М.). З тої причини обов'язком Канади є тепер, бачачи наслідки того підпису, подати поміч покривдженим українцям”³¹.

Що ж до *Голодомору*, то ця ганебна акція радянської влади протягом 25 років незалежності України переконливо засуджена у більшості країн світу, а в Канаді – особливо. У ті ж часи, по гарячих слідах *Михайло Лучкович* під час виступів у парламенті, зустрічаючись з політиками, громадськими діячами, у виступах в засобах масової інформації з притаманною йому наполегливістю домагався осуду Голодомору в Україні. До речі, закінчивши депутатську кар'єру *Лучкович* зайнявся освітньою діяльністю та літературною творчістю, здебільшого пов'язаною з українською та українсько-канадською проблематикою. Протягом усього свого життя він був серед тих зарубіжних українців, які боролися за суверенну Україну. Яскравим свідченням цього є його лист до державного секретаря США *Діна Раска* у 60-х рр. минулого століття³².

Між іншим, ще у 1930-их рр. лише члени і прихильники канадського *Союзу українських самотійників* провели низку акцій протесту проти пацифікації в Галичині, суду над членами

²⁷ Там само.

²⁸ Войценко О. *Літопис українського життя в Канаді*, т.4, Вінніпег: Тризуб, 1969, с. 47,48,50,52,131,138,154, 158,393,397,398,400.

²⁹ *Ukrainians in Alberta*, Volum 2 / Eds. Goresky I., Hanochocko F., Holubitsky N., Edmonton-Winnipeg: Trident Press, 1981, p. 97.

³⁰ Ukrainsko-Kanadskuj Archiv-Muzej Alberty, The Michael Luchkovich Collection, Volum 3, File 5; File 10.

³¹ Ibid., volum 2, File 17.

³² Ibid., volum 2, File 24.

Спілки визволення України, Голодомору 1932-1933 рр., ліквідації українського національного життя на Буковині, засудження членів УВО та ОУН. При цьому було схвалено сотні резолюцій, розісланих державним і дипломатичним діячам з метою нагадати світовій громадськості про страхиття, вчинені на українських землях, як на сході, так і на заході³³.

Окремо варто б сказати про реакцію українців Канади на таку трагічну сторінку життя українців як руйнування віковичного, сказати б, релігійно-національного укладу життя, апогеєм якого стало знищення православних храмів на Холмщині і Південному Підляшші у 1938 р. Процес, звісно розпочався ще з відновленням Польської держави по Першій світовій війні.

Конкретно щодо насилля над православними українцями у Польщі *Український голос* 10 серпня 1938 р. у статті *Переслідування православних* писав про „відбирання церковного майна та руйнування храмів на Холмщині”³⁴. 7 вересня часопис повідомляв про нараду у Вінніпезі представників українських Церков і організацій трьома днями раніше, на якій відомий громадський діяч *Мирослав Стечишин* „подав огляд положення українського народу по Світовій війні, а зокрема у Польщі, і представив образ теперішнього польського наступу на українську Холмщину”. Наступного тижня в *Українському голосі* з’явилася обширна замітка *Історичний лист! Митрополит Шептицький став явно в обороні православних*, в якій повідомлялося про заяву Владика з осудом переслідувань польською владою православних українців на Холмщині і Підляшші³⁵.

Чи не наймасовішою подією засудження дій польської влади проти православних українців стала маніфестація у Вінніпезі за участю понад трьох тисяч осіб. Поряд з подібними акціями, представники українських організацій зверталися до урядових кіл Канади. У вересні 1938 р. представники *Української Греко-Православної Церкви*, *Союзу українців-самостійників* та *Союзу бувших українських вояків* звернулися до уряду з домаганнями звернення його до *Ліги Націй* щодо вкрай незадовільного становища українців у Польщі. У липні наступного року ряд українських організацій країни звернулися до прем’єра *Маккензі Кінга* з *Меморандумом* щодо політичної ситуації на українських землях у міжвоєнній період, підрозуміваючи їх становище не лише у Польщі, але й у Радянському Союзі³⁶.

Питання незалежності України постійно перебувало в полі зору всіх українських організацій Канади, а також провідних політиків українського походження. Увага до цього особливо посилювалася по Другій світовій війні, коли до Країни кленового листка прибули біженці та переміщені особи. Зрештою, з 60-х рр. минулого століття розпочала свою діяльність міжнародна українська організація – *Світовий конгрес вільних українців* (СКВУ), який прибрав з 1993р. назву *Світовий конгрес українців* (СКУ). Місце перебування СКУ – Торонто, нинішній голова – громадянин Канади *Євген Чолій*. Суто канадська організація – *Конгрес українців Канади* – від самого свого заснування поряд питання життєдіяльності української громади прибраної батьківщини, одним з найголовніших своїх завдань вважала визволення України від чужоземного панування. Ми, чернівецькі науковці, відвідуючи Канаду, доволі часто зустрічаємося з колишнім головою СКУ *Петром Саварином*. В науковій і навчальній роботі використовуємо його праці щодо піднятого питання. Колишній голова СКУ та голова КУК, на жаль, покійний – *Дмитро Ципівник* відвідував Чернівецький університет і розповідав нашим студентам про зусилля, яких КУК доклав до боротьби за вільну Україну. До речі, нинішній очільник КУК *Павло Грод* наприкінці серпня відвідав *Центр канадських студій імені Романа Гнатишина* Чернівецького університету, мав з нами тривалу розмову про 125-ліття поселення українців у Канаді. Домовилися про видання наступного року спільної монографії³⁷.

Хоч СКУ формально не канадська, а міжнародна організація, то все ж, проглянувши протоколи її з’їздів, так само як і протоколи з’їздів КУК, знаходимо в них вимоги повернення Україні незалежності. Багатолюдні віча в Торонто, Вінніпезі, Саскатуні, Едмонтоні та інших великих і малих містах Канади постійно супроводжувалися вимогами до власного уряду, міжнародних

³³ Зовнішні справи, 2016, №. 10, с. 41.

³⁴ Український голос, 1938, 10 серпня.

³⁵ Український голос, 1938, 7 вересня.

³⁶ Войценко О. *Літопис українського життя в Канаді*, т.4, Вінніпег: Тризуб, 1969 т.4, Вінніпег, Тгизуб, 1969, с. 397-400.

³⁷ Архів родини Макарів.

організацій, світової спільноти вимагати припинення переслідування українців на національному ґрунті та повернення незалежності Україні.

Доречно також згадати про діяльність, спрямовану на здобуття Україною незалежності відомих канадських політиків українського походження вже по Другій світовій війні. Вони, акумулюючи думку української спільноти, справді чинили потужний тиск на свій уряд, а також на міжнародні організації у цьому плані. Особливо помітною була діяльність сенатора *Павла Юзика* від провінції Саскачеван. Він як науковець залишив по собі цілий ряд праць з історії, політології, соціології. В одній з них – *Для добра Канади*, що вийшла з нагоди десятиліття його сенаторської діяльності у 1973 р., вчений і політик чимало уваги приділив проблемі незалежності України³⁸.

Названа публікація – це збірка промов Юзика у Сенаті, виступів на прийняттях, конференціях. Її другий розділ називається *Заяви про Радянський Союз і Україну*. У розділі, зокрема видрукувана промова Юзика у Сенаті 22 січня 1969 р., тобто у *День Злуки, День української незалежності*, у якій недвозначно йшлося про те, що „Радянська Україна не є вільною ані суверенною державою”, що над нею ще з царських часів панувала Росія. Юзик закликав правлячі кола своєї держави докласти зусиль, щоб допомогти Україні здобути суверенітет. 22 квітня наступного року Юзик свій виступ у Сенаті присвятив 100-літтю з дня народження Леніна, у якому розкрив справжню суть *ленінської національної політики* в СРСР. Тут вже йшлося не лише про українців, але й про всі інші поневолені більшовизмом народи³⁹.

Зусилля українців Канади у визнанні нею незалежності України та її підтримки. 25 років тому стало на увесь світ відомо, що Канада, поряд з Польщею, першою визнала незалежність України. Сталося це 2 грудня 1991 р., у ту саму годину. Але різниця в часі між Варшавою і Оттавою складає 6 годин. Першість у визнанні нашої незалежності з боку цих двох держав нам українцям не байдужа. Польща – наш найближчий стратегічний сусід, а Канада – заокеанський. Ні в Україні, ні у Канаді, ні у цілому світі ніхто вже давно не сумнівається у тому, що на політику Канади стосовно України суттєво впливає потужна і добре зорганізована українська громада, яка має не лише свої організації, що об’єднуються навколо *Конгресу українців Канади*, але й чимало своїх представників у владних структурах – від місцевих, провінційних до федеральних в Оттаві.

Очевидно доцільно б бодай побіжно зупинитися на підтримці України з боку Канади у сферах – політичній, економічній, соціальній, культурній і, що тепер уже третій рік надзвичайно важливо, у військовій – у зв’язку з агресією Росії проти нашої держави. Якщо мова про політичну підтримку, то насамперед – це акт визнання незалежності, а потім усі інші заходи після цього. Очевидно, що найважливішими документами після встановлення дипломатичних стосунків між нашими державами стали *Декларація про особливе партнерство*, підписана 31 березня 1994 р. та *Угода про дружбу та співробітництво*, укладена 24 жовтня того ж року. У згаданих документах закладені основи подальших взаємин між Україною і Канадою в усіх сферах їх життєдіяльності.

На підставі названих документів протягом наступних років напрацювалася правова база для подальшого розвитку українсько-канадських стосунків. Зокрема, стосунки особливого партнерства набули обрисів у *Дорожній карті*, підписаній керівниками зовнішньополітичних відомств обох держав 24 вересня 2009 р. До того і після того канадське керівництво постійно наголошує, що жодна з західних держав не має більш тісних зв’язків з Україною, ніж Канада, яка „підтримуватиме право України визначати власну долю без втручання зовнішніх інтересів”⁴⁰.

Очевидно немає особливої потреби повторюватись, бо, наприклад, деякі найважливіші питання української державної незалежності, формування і розвитку українського суспільства, вкрай зруйнованого за роки російського (у тому й радянського) панування, не втратили актуальності до тепер. Якщо у міжвоєнні та повоєнні часи обстоювання *українського питання* базувалася здебільшого на громадській ініціативі, то після 1991 р. вона набуло характеру прямого зацікавлення канадської влади щодо його власного врегулювання. Сказане прямо і безпосеред-

³⁸ Paul Yuzyk, *For a Better Canada*, Toronto: Ukrainian Echo, 1973, 352p.

³⁹ Ibidem, p. 207-216.

⁴⁰ *Канада і Україна: двосторонні стосунки*, www.canadainternational.gc.ca/ukraine/

нього стосується, наприклад, конкретного питання про *Голодомор*, правда про який і надалі залишається актуальною для остаточного визволення скажімо так, ідеологічного і власного свідомісного від чужоземної залежності. З цього приводу від початку нинішнього століття у Канаді ухвалено цілу низку рішень на всіх рівнях законодавчої влади, здебільшого з ініціативи політиків українського походження. Так, ще 19 червня 2003 р. Сенат Канади прийняв резолюцію, внесена сенаторкою *Рейнелл Андрейчук*, що закликала уряд країни визнати Голод в Україні 1932-1933 рр. *геноцидом українського народу*. Згідно з резолюцією четверта субота листопада кожного року по всій Канаді є *Днем пам'яті жертв Голодомору*. Відповідні акти прийняті *Законодавчими асамблеями* провінцій. Зокрема, 7 травня 2008 р. парламент провінції Саскачеван ухвалив з цього приводу навіть не резолюцію, а закон, винесений заступником прем'єра і членом Законодавчої асамблеї *Кеном Кравцем*. Через 20 днів аналогічний закон прийнято у провінції Манітоба, проект вніс також член Законодавчої асамблеї *Леонід Деркач*. Щоб не перерахувати усіх провінцій, згадаємо ще Альберту, де проект закону озвучив *Євген Звоздецький*. Сталося це 30 квітня 2008 р.

Інший приклад, у квітні нинішнього року у Парламенті Канади створена *Група дружби з Україною* у складі 84 депутатів з обох палат – Сенату і Палати громад. Головою став відомий політик українського походження *Борис Вжесневський*. Серед його заступників інші відомі політики, що також регулярно піднімають українські питання – згадана *Рейнелл Андрейчук*, *Джейме Безан*, *Джулі Джерович*. До групи увійшла і міністр праці *МеріЕнн Мигичук*, також українського походження. У Верховній Раді України раніше утворена аналогічна група зв'язків з Канадою у складі 64 депутатів⁴¹.

З особливою силою проявилось ставлення Канади до України у зв'язку з подіями, які сколихнули нашу державу наприкінці 2013 р., що прибрали назву *Революції гідності*, і внаслідок яких постала перед українським суспільством можливість накінець здобути реальну, а не лише формальну незалежність. Ось у цьому змаганні неоціненною є допомога з боку Канади під безпосереднім впливом української громади. З самого початку російської агресії проти України, що проявилася у намаганні розчленувати нашу державу, захопивши спочатку Крим під прикриттям псевдореферендуму, а потім спроби відторгнути південно-східні області і створити різні псевдореспубліки, Канада рішуче стала на бік України. Вона однією з перших запропонувала політичні і економічні санкції проти Росії⁴².

24 серпня 2014 р. тодішній Прем'єр Канади *Стівен Гарпер*, відзначаючи чергову річницю незалежності України, заявив: „Канада залишається несхитною у своїй підтримці народу України, надаючи допомогу для розвитку, торгівлі та добросовісного управління. Наші двосторонні відносини значно підсилюються завдяки понад 1.2 мільйона канадців українського походження, оскільки їхній внесок до нашого спільного успіху є незмірним”.

Нинішнього року новий Прем'єр Канади *Джастін Трюдо* відвідав Україну, щоб особисто висловити підтримку нашій державі у важкій боротьбі проти російської агресії та взяти участь у створенні *Зони вільної торгівлі* між обома країнами, переговори про яку велися з 2009 р. *Міжурядову угоду* про Зону вільної торгівлі у присутності президента України *Петра Порошенка* і прем'єра Канади *Джастіна Трюдо* підписали український віце-прем'єр та міністр економічного розвитку *Степан Кубів* і міністр міжнародної торгівлі Канади *Христина Фріланд*. Вона, до речі, онука відомого українського громадського діяча і журналіста *Михайла Хом'яка*, який під час Другої світової війни редагував широко почитувані *Краківські вісті*. Керівники обох держав високо оцінили угоду не лише як важливий економічний чинник, але й як потужний політичний фактор підтримки нашої держави у нинішній напруженій ситуації⁴³.

Якщо говорити про морально-політичну підтримку України з боку Канади, то сьогодні збіглися два надзвичайно важливі для українців, де б вони не жили, ювілеї – 25-ліття незалежності України і 125-ліття поселення українців у Канаді. У найбільших містах Країни кленового листка проходять багатотисячні маніфестації на підтримку України, ініційовані *Конгресом українців*

⁴¹ У парламенті Канади утворили рекордно велику групу дружби з Україною. <http://www.unian.ua/politics/1318048-u-parlament-kanadi-stvorili-rekordno-veliku-grupu-drujbi-z-ukrajinoju-posol.html>

⁴² Senator Andreychuk commemorates victims of the Maidan. – <http://www.ucc.ca/2015/02/20/senator-andreychuk-commemorates-victims-of-the-maidan>

⁴³ Україна і Канада відписали угоду про зону вільної торгівлі. <http://www.epravda.com.ua/news/2016/07/11/598710>

Канади, за участю представників усіх рівнів влади. Для прикладу, в заходах у Торонто взяла участь прем'єр провінції Онтаріо *Кетлін Уїнн*, яка наголосила, що українців тут проживає понад 300 тис., тобто 2,5 відсотки населення. Як вона підкреслила: „Українсько-канадська громада допомогла розбудувати Онтаріо в одне з найкращих місць для життя, роботи та виховання дітей. Значний внесок сучасних членів громади продовжує збагачувати багатокультурний пейзаж провінції та покращувати наше соціальне, економічне та культурне життя”⁴⁴. Сказане стосувалося тамтешніх українців. Але прем'єр та інші промовці віддали належне необхідності підтримки України у важкі хвилини життя її суспільства.

Місцеве відділення КУК, разом з іншими організаціями за участю представників влади та посла України *Андрія Шевченка* провело 28 серпня велелюдну маніфестацію в Едмонтоні, присвячену 25-літтю незалежності України, а також 125-літтю українців у Канаді. Захід відкрила *Орися Бойчук* – голова Едмонтонського відділу КУК, за нею виступали: *Давид Локен* – депутат Едмонтонської міськради; *Олеся Луців-Андрійович* – голова провінційної ради КУК; *Андрій Шевченко* – посол України; *Тарас Подільський* – голова Комітету *Свято-25*; *Дерон Білоус* – представник уряду Альберти; *Амаржіт Согі* – представник федерального уряду. Заключне слово проголосив головний продюсер *Свято-25*, відомий митець і політик – *Євген Звоздецький*, пращури якого походять з Буковини. Дійство, яке тривало без перерви дев'ять годин, справді стало справжнім святом українського єднання обабіч океану. Промови політиків і громадських діячів супроводжувалися численними мистецькими виступами. Його окрасою став спів знаменитої *Руслани Лижичко* з України. Щоб не повторюватись, зазначимо лише, що тисячі присутніх канадців усіх національностей палко підтримували боротьбу України за остаточне звільнення від російського свавілля, а українців Канади – за їх внесок у розвиток прибраної батьківщини. Посол України, у свою чергу, дякував за всебічну підтримку нашої держави і пообіцяв повну підтримку канадськими українцями у плеканні своєї національної самоідентичності.

Що ж до культурно-гуманітарної співпраці між нашими державами, то вона розвивається давно і плідно. Але, на відміну від співпраці у названій сфері з іншими державами, має ту особливість, що у Канаді зосереджена добре зорганізована українська громада з надзвичайно розвинутою системою культурно-освітніх закладів, наукових і дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань тощо. Це сприяє прямим міжособистісним контактам між громадянами наших країн, а також безпосередній співпраці між подібними організаціями, закладами та установами України та Канади. Для прикладу можна зіслатися на контакти Чернівецького і Саскачеванського університетів, започатковані ще у липні 1977 р. на основі українознавства. Ініціатива виходила від наших канадських друзів. Президент Саскачеванського університету *Роберт Бегг* привіз пропозиції, підготовлені Кафедрою української мови, зокрема професором *Віктором Буйняком*, підтримані *Ромою Франко*, *Юрком Фотієм*, до речі, уродженцем буковинського села Ленківці, котре входить тепер до складу міста Чернівці. Угода систематично продовжується, в ній активну участь бере відділення КУК провінції Саскачеван. А у складі нашого університету діє *Центр канадських студій імені Рамона Гнатишина*, колишнього генерал-губернатора Канади буковинського походження і Почесного доктора ЧНУ⁴⁵.

Підсумок. За 125 років перебування у Канаді українці не просто зберегли свою національну ідентичність, але серед багатьох інших етнопонаціональних груп вирізняються високим рівнем самоорганізації. Вони відіграли помітну роль у розбудові обраної батьківщини, внівши гідний внесок у розвиток її політичної, соціально-економічної системи, сфери культури тощо.

Не можна не бачити того, що українці Канади значною мірою зберегли для України національно-культурні надбання, брутално нищені у підрадянські часи, разом з їх носіями, суттєво їх примноживши.

У свою чергу, нинішня Україна є живильним середовищем для підтримки власної ідентичності українців Канади. Проте, щоб уповні виконувати таку місію самій Україні ще належить побороти перепони, які наразі заважають їй це виконувати.

Знаковою є для України підтримка Канади в усіх сферах життя українського суспільства, особливо тепер у час неймовірних випробувань, що випали на долю нашої держави через відверту агресію з боку Росії. Інше питання, що нам хотілося б, щоб та допомога була більшою.

⁴⁴ *Canada-Ukraine Relations*. – <http://www.canadainternational.gc.ca>

⁴⁵ Архів родини Макарів.

Але нам слід пам'ятати, що кожна держава, у даному випадку Канада, де дуже помітна роль тамтешніх українців у налагодженні стратегічних міждержавних стосунків, має насамперед свої власні інтереси. Ми, українці в Україні, не маємо забувати, що про власний добробут, розбудову державності мусимо насамперед дбати самі.

30 вересня – 2 жовтня нинішнього року пройшов ювілейний – XXV Конгрес українців Канади у столиці провінції Саскачеван Реджайні, на якому канадські українці підвели підсумки 125-літнього перебування у Країні кленового листка, безумовно намітивши свої плани на перспективу. У роботі форуму знайшло належне місце і питання взаємин з історичною батьківщиною – Україною.

Список джерел

1. Архів родини Макарів.
2. Войценко О. (1961-1973), Літопис українського життя в Канаді, Т. 1-5, Вінніпег; Т. 6-8, Едмонтон, 1982-1992.
3. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою. – <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>
4. Макар В. (2006), Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади, Чернівці.
5. Новий шлях (1932), 23 лютого.
6. Україна і Канада підписали угоду про зону вільної торгівлі. – <http://www.epravda.com.ua/news/2016/07/11/598710>
7. Україна та Канада підписали довгоочікувану угоду про зону вільної торгівлі. – <http://tsn.ua/groshi/ukrayina-ta-kanada-pidpisali-dovgoochikuvanu-ugodu-pro-zonu-vilnoyi-torgivli-692712.html>
8. У парламенті Канади утворили рекордно велику групу дружби з Україною. – <http://www.unian.ua/politics/1318048-u-parlament-kanadi-stvorili-rekordno-veliku-grupu-drujbi-z-ukrajinoju-posol.html>
9. Ювілейна книга 25-ліття Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні. – Вінніпег, 1945.
10. A Ukrainian Canadian in Parliament. Memoirs of Michael Luchkovich. – Toronto, 1965.
11. Canada-Ukraine Relations. – <http://www.canadainternational.gc.ca>
12. UCAMA / UKAMA. The Michael Luchkovich Collection. – Vol. 2. – File 1.
13. XXV трирічний Конгрес українців Канади. – <http://congress.ucc.ca>
14. Senator Andreychuk commemorates victims of the Maidan. – <http://www.ucc.ca/2015/02/20/senator-andreychuk-commemorates-victims-of-the-maidan>
15. Yuzuk P. For a Batter Canada (1973), Toronto.

References

1. Archiv Rodyny Makariv.
2. Olha Voycenko, *Litopys ukrainskoho zhyttia v Kanadi*. т. 1-5., Вінніпег, 1961-1973, т. 6-8., Едмонтон, 1982-1992.
3. Kulturno-humanitarne spivrobitnystvo miz Ukrainoiu i Kanadoiu. <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>
4. Vitaliy Makar, *Ukrainci Kanady – neperervnyj zviazok z Ukrainoiu*, Zovnishni Spravy, 2016, nr. 9, ch.I, s. 6-11; Ibid., nr.10, ch.II, s. 40-44.
5. Vitaliy Makar, *Socialno-politychna intehracija ukrajinciv u polietnichne suspilstvo Kanady*, Chernivtsi: Prut, 2006.
6. A Ukrainian Canadian in Parliament. Memoirs of Michael Luchkovich, 1965, Toronto.
7. Canada-Ukraine Relations. – <http://www.canadainternational.gc.ca>
8. UCAMA / UKAMA. The Michael Luchkovich Collection, Vol. 2., File 1.
9. Senator Andreychuk commemorates victims of the Maidan. <http://www.ucc.ca/2015/02/20/senator-andreychuk-commemorates-victims-of-the-maidan>
10. Yuzuk P., 1973, *For a Batter Canada*, Toronto.